

Міністерство освіти та науки України
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»

ГОЛКА Валерія Євгенівна

УДК 323.2 : [061.2 : 336] (043.5)

**ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНИЙ КРАУДСОРСИНГ І КРАУДФАНДИНГ ЯК
НОВІТНІ ФОРМИ ПОЛІТИЧНОГО АКТИВІЗМУ**

Спеціальність 23.00.02 – політичні інститути та процеси

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата політичних наук

Одеса – 2016

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі політичних наук і права Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Науковий керівник — доктор політичних наук, професор
Наумкіна Світлана Михайлівна,
завідувач кафедри політичних наук і права
Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

Офіційні опоненти: доктор політичних наук, професор
Новакова Олена Вікторівна,
професор кафедри політичних наук,
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

кандидат політичних наук, доцент
Хлівнюк Тетяна Петрівна,
завідувач кафедри соціальних теорій
Інститут інноваційної та післядипломної освіти
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

Захист відбудеться «13» жовтня 2016 р. о 12 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.053.06 в Державному закладі «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (65020, м. Одеса, вул. Старопортофранківська, 26, ауд. 55).

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського (65020, м. Одеса, вул. Старопортофранківська, 36).

Автореферат розіслано «12» вересня 2016 р.

Учений секретар

спеціалізованої вченої ради

С. І. Ростецька

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. У останні десятиліття ведеться активний пошук нових дієвих технологій взаємодії влади з громадськістю, а також у системі відносин громадськості на усіх рівнях – від глобального до локального. На передній план виходить вільний обмін ідеями, а провідним трендом стає активізація соціально-політичного дискурсу шляхом його віртуалізації завдяки новітнім інформаційно-комунікативним технологіям. Виникають формати громадського активізму на основі безоплатної, безкорисливої діяльності спільнот і окремих осіб задля блага громади.

Для ефективної реалізації суспільно значимих завдань сьогодні затребувані якісно нові технології громадсько-політичного діалогу, застосування «колективного розуму» та співфінансування. Краудсорсинг і краудфандинг є тими форматами співвзаємодії, у яких реалізує себе суспільний (громадський, публічний) інтерес. Наявність суспільного інтересу є мотиваційною основою краудсорсингових і краудфандингових практик.

Сьогодні потребують наукової концептуалізації, оцінки ефективності краудсорсингу та краудфандингу у суспільно-політичній сфері, окремі їх типи, зарубіжні та вітчизняні практики застосування. У вітчизняній науці домінує розгляд цих новітніх форм активізму насамперед у площині економічної науки (краудфандинг як інноваційний спосіб фінансування, а краудсорсинг – як спосіб пошуку інноваційних бізнес-проектів). У вітчизняній політичній науці дослідження краудсорсингу та краудфандингу лише започатковуються, що актуалізує дослідницький інтерес.

Краудсорсингові та краудфандингові мережі демонструють зростання ролі громадсько активної особистості як продуцента новітніх змін у житті спільноти. Через громадсько-політичні мережі реалізується потенціал громадськості, відбувається перехід до публічної політики. Мережева співпраця сприяє формуванню у громадськості почуття причетності до спільної справи та відповідальності за прийняті рішення. Вивчення цього потенціалу в умовах українського державотворення є важливим дослідницьким завданням.

Зв'язок із науковими програмами, планами, темами. Тема і зміст дисертаційного дослідження є складовою частиною комплексної науково-дослідної теми кафедри політичних наук і права Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» у межах науково-дослідної теми «Соціально-політичні проблеми України в контексті глобальних процесів» (№ державної реєстрації 0114U007155), одним із виконавців якої є дисертантка.

Мета та завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є концептуалізація громадсько-політичного краудсорсингу та краудфандингу як новітніх форм політичного активізму.

Для досягнення мети були поставлені такі **завдання**:

- дати авторське визначення понять «громадсько-політичний краудсорсинг» і «громадсько-політичний краудфандинг» та екстраполювати їх на політичну сферу;
- проаналізувати краудфандинг і краудсорсинг як новітні форми соціально-політичної взаємодії громадськості, сучасні діалогічні форми громадсько-політичного активізму;
- аргументувати застосування мережевого підходу для дослідження громадсько-політичного краудсорсингу та краудфандингу;
- охарактеризувати громадсько-політичний краудсорсинг як практику відкритого співробітництва на прикладі вітчизняного та зарубіжного досвіду;
- дослідити громадсько-політичний краудфандинг як практику соціального співфінансування;
- запропонувати авторську типологію громадсько-політичного краудсорсингу та краудфандингу, проаналізувати основні виділені типи.

Об'єкт дослідження – становлення й еволюція сучасних форм політичного активізму.

Предмет дослідження – громадсько-політичний краудсорсинг і краудфандинг як новітні форми політичного активізму.

Методологія дослідження. Для досягнення мети та вирішення наукових завдань застосовано теоретико-методологічний синтез філософського, політологічного, соціологічного, економічного й юридичного аналізу ідеї сучасних форм соціально-політичного активізму, до яких слід віднести громадсько-політичний краудсорсинг і краудфандинг. Оскільки краудсорсинг і краудфандинг є об'єктами дослідження низки наук, то для осмислення проблеми в роботі застосовується міждисциплінарний підхід, який ґрунтується на врахуванні різних наукових методів і соціокультурних вимірів. Методологічну основу дисертації становить мережевий аналіз, а також низка філософських, загальнонаукових і спеціальних методів дослідження. З-поміж загальнонаукових методів пізнання індукція та дедукція забезпечують цілісність, об'єктивність і конкретність наукового дослідження. При аналізі основних видів громадсько-політичного краудсорсингу та краудфандингу у різних країнах застосовувалися історико-правовий, порівняльний, структурно-функціональний методи.

Аналіз і синтез використовувалися для визначення понять «громадсько-політичний краудсорсинг», «громадсько-політичний краудфандинг» та їх видів. Системний підхід уможливив розгляд практик громадсько-політичного краудсорсингу та краудфандингу як певної цілісності, утвореної сукупністю елементів, які взаємодіють між собою та зі зовнішнім середовищем. Порівняльно-політологічний метод застосовувався для співставлення різних моделей реалізації краудсорсингових і краудфандингових проектів у суспільно-політичному житті.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що дана дисертація є першим у вітчизняній політичній науці системним дослідженням громадсько-політичного краудсорсингу та краудфандингу як новітніх мережевих форм політичного активізму.

Наукова новизна одержаних результатів зумовлена як сукупністю завдань, так і способами їх розв'язання. В межах здійсненого автором дослідження отримано результати, що мають наукове значення.

Уперше:

– визначено поняття громадсько-політичний краудсорсинг – колективне (багатосуб'єктне) добровільне та переважно безоплатне мережеве ініціативне співробітництво широкої громадськості з некомерційних питань, яке полягає у відкритому обміні у просторі, не обмеженому кордонами, за допомогою різноманітних комунікативних засобів (насамперед, інтернет-ресурсів) і спрямовується на просування поглядів громадськості щодо публічного життя. Його розглянуто як інструмент громадсько-політичного активізму та лобіювання інтересів суспільства. Перевагами визначено: здатність швидко та незатратно генерувати велику кількість нових ідей; прозорість обговорення;

– запропоновано поняття громадсько-політичний краудфандинг – колективна (багатосуб'єктна) добровільна мережева співпраця громадськості, яка полягає у відкритому зборі фінансових і нефінансових ресурсів за допомогою різноманітних комунікативних засобів (насамперед, інтернет-ресурсів) для спрямування на забезпечення соціально-корисного результату. Перевагами визначено: прозорість і демократичність процедури фінансування; часова оперативність у мобілізації ресурсів; створення мережевих механізмів суспільної взаємодії та ін.;

– запропоновано авторську типологію громадсько-політичного краудфандингу та краудсорсингу. Охарактеризовано сутність окремих типів, зокрема, електорального, революційного (протестного), воєнного, антикорупційного, міграційного, а також звернено увагу на інші види (антикризовий, муніципальний, медійний, законотворчий та ін.).

Удосконалено:

– розуміння сучасних діалогічних форм громадсько-політичного активізму, у системі яких, у креативні способи, активізується соціальна співпраця. Незважаючи на визначальну роль інтернет-комунікації, новітні форми активізму здійснюються як в онлайнному, так і в офлайнному середовищі. Тому ландшафтом краудсорсингової та краудфандингової активності є різноманітні комунікативні майданчики, а не виключно інтернет-ресурси

– *підхід до краудсорсингу і краудфандингу як новітніх форм громадсько-політичного активізму, мережеві форми публічної політики.* Виділено їх риси: добровільність і зазвичай безоплатність самоініціативної участі; наявність спільних інтересів учасників мережевої співпраці, які досягаються кооперативними способами; залежність від рівня взаємодовіри учасників мережі; мінливість складу автономних учасників; переважна недовготривалість існування мережі; неієрархічність відносин між акторами, горизонтальність зв'язків між ними; готовність до обміну ресурсами тощо.;

Отримали подальший розвиток:

– ідеї щодо громадсько-політичних мереж як різновиду політичних. Акцентовано, що на відміну від мереж державної політики, через них виявляється потенціал громадськості, відбувається перехід до публічної політики, де

відповідальність бере на себе політично активна частина громадянського суспільства;

– теоретико-методологічні позиції щодо використання мережевого підходу для аналізу новітніх громадсько-політичних практик; цей метод визначено адаптивним для вивчення практик самоорганізації громадсько-політичних акторів та їх взаємодії.

Практичне значення одержаних результатів визначається їх актуальністю, новизною і висновками – загальнотеоретичними та практичними. Теоретична цінність положень дисертації полягає не тільки в їх концептуальному, а й дискусійно-постановочному характері. Дослідження формує наукові уявлення про сутність громадсько-політичного краудфандингу та краудсорсингу, його види, можливості застосування. Основні положення та висновки роботи можуть бути використані у практичній діяльності органів державної влади й органів місцевого самоврядування, зокрема при вирішенні питань співпраці з громадськістю в контексті розвитку електронної демократії; у навчальному процесі при підготовці лекцій, підручників, посібників із політології, політичних технологій, державного управління, соціології;

Апробація результатів дисертації. Теоретико-методологічні положення та ідеї, що розвиваються у дисертаційному дослідженні, доповідалися та обговорювалися на міжнародних, всеукраїнських і регіональних наукових, науково-практичних конференціях, семінарах, круглих столах, зокрема на Міжнародній науково-практичній конференції «Історичні, соціологічні, політологічні науки: історія, сучасний стан та перспективи досліджень» (25–26 вересня 2015 р., м. Херсон), Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми взаємодії громадянського суспільства і Збройних Сил України» (29 вересня 2015 р., м. Старобільськ), I Міжнародній науково-практичній конференції «Регіональна політика: законодавче регулювання та практична реалізація» (24–25 листопада 2015 р., м. Київ), науково-практичній конференції «Актуальні питання суспільних наук: соціологія, політологія, філософія, історія» (9–10 жовтня 2015 р., м. Київ), всеукраїнській науково-практичній конференції «Сучасна українська держава: вектори розвитку та шляхи мобілізації ресурсів» (13 лютого 2016 р., м. Одеса), Міжнародній науково-практичній конференції «Чорноморське регіональне співробітництво і контексті процесів європейської інтеграції» (22–23 квітня 2016 р., м. Миколаїв). Дисертація обговорювалася на методологічних семінарах кафедри політичних наук і права Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (2014–2016 рр.).

Публікації. Основні ідеї, положення та висновки дисертаційного дослідження викладені автором у 12 публікаціях, з яких 4 надруковані у вітчизняних фахових наукових виданнях із політичних наук, 2 – у міжнародних наукових виданнях, 6 – у матеріалах науково-практичних конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Специфіка проблем, що стали об'єктом дисертаційного дослідження, зумовили її логіку та структуру. Робота складається із вступу, чотирьох розділів, поділених на підрозділи, висновків до кожного розділу, загальних висновків і списку використаних джерел. Обсяг дисертаційної роботи:

усього – 225 сторінок, загальний обсяг – 198 сторінки, список використаних джерел – 27 сторінок (220 найменувань).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовується актуальність теми дослідження, визначаються її зв'язок із науковими програмами, планами, темами, формулюються мета та завдання, об'єкт, предмет, методи дослідження, наукова новизна одержаних результатів, висвітлюється їх теоретичне та практичне значення, наводяться дані про їх апробацію та публікації автора за темою дисертації, її структуру й обсяг.

У розділі 1 «**Стан наукового дослідження та теоретико-методологічні засади аналізу краудсорсингу та краудфандингу як новітніх форм громадсько-політичного активізму**», що складається з двох підрозділів, здійснено комплексний аналіз наукової літератури щодо краудсорсингу та краудфандингу й можливості використання їх потенціалу у громадсько-політичному житті, а також окреслено основні теоретико-методологічні підходи до вивчення цих форм політичного активізму.

У підрозділі 1.1. «*Історіографія та джерельна база дослідження краудсорсингу та краудфандингу*» визначено основні групи джерел. До них насамперед відносяться наукові розвідки щодо теорії мереж, мережевого аналізу у політичній науці зарубіжних (Т. Бьорзел, М. Кастельс, Д. Річардс, Р. Родес, К. Хей та ін.) і вітчизняних (К. Богуславська, Н. Вінникова, В. Кривошеїн, В. Ливенко, О. Молодцов, В. Сергєєв, С. Ситник та ін.) учених. Дисертація опирається на дослідницькі підходи щодо ролі довіри у внутрішньогрупових відносинах (Р. Патнам, П. Штомпка та ін.). Відзначено дослідження Ю. Габермаса щодо структурних перетворень у сфері відкритості (громадянського суспільства), А. Колодій (концептуалізація публічної сфери, суспільного (громадського, публічного) інтересу) та ін.

Дослідження щодо краудсорсингу та його практик в окремих країнах представлені у наукових розробках зарубіжних (Т. Аїтамурто, Дж. Хау та ін.) і вітчизняних (О. Марченко, І. Косуля, І. Химич, О. Чальцева та ін.) учених. Виділимо напрацювання авторів, присв'ячені краудфандингу (І. Васильчук, О. Дудкін, В. Огородник, Ю. Петрушенко, А. Соколов, А. Фоменко та ін.).

Важливу групу джерел становлять розвідки щодо новітніх форм політичного та громадського активізму. Виділимо дослідження з проблематики: новітніх громадянських практик у перехідних суспільствах (П. Книш, О. Резнік), інтернет-солідарності (І. Ксенофонтова), віртуальної демократії (О. Макух), електронної демократії (Ю. Разметаєва, А. Хомяк), відкритого співробітництва (С. Федонюк), відкритої політики (Г. Щедрова), політичного фандрайзингу (Г. Агафонова, В. Гончаров), концепції інтернет-спільноти (Г. Рейнгольд), колаборативної фільтрації (Ф. Гаєк, Дж. Суворецькі та ін.).

Наступну групу досліджень становлять зарубіжні та вітчизняні нормативно-правові акти, які регулюють питання, пов'язані з практиками краудсорсингу та краудфандингу. Емпіричну базу дослідження становила інформація, розміщена на

краудфандингових платформах і сайтах, які запускають громадські обговорення, уможливають обмін ідеями та пошук креативних рішень (kickstarter.com, indiegogo.com, biggggidea.com та ін.).

У підрозділі 1.2. «Теоретико-методологічні підходи до вивчення краудсорсингу та краудфандингу у політиці» мережевий підхід визначено як теоретико-методологічну основу дисертації. Цей метод адаптивний для опису феномена самоорганізації громадсько-політичних акторів та їх взаємодії в процесі формування горизонтальних зв'язків у суспільстві. Громадсько-політична співпраця розглянута як мережева взаємодія, а в системі видів мереж громадсько-політичні мережі визначено окремим видом, який протиставлено мережам державної політики.

В основі громадсько-політичної мережі є активність, наслідком якої є створення зв'язків. Громадсько-політичні мережі утворюються на основі спільності проблем і наявності групової ідентичності. Мережі, утворені для практик громадсько-політичного краудфандингу та краудсорсингу, характеризуються залежністю від рівня взаємодовіри у мережі; вони є мінливими за складом автономних учасників і, зазвичай, недовготривалими. Їх відзначає неієрархічність відносин між акторами, об'єднаними спільними інтересами, готовністю до обміну ресурсами для просування цих інтересів, наявністю спільного інтересу конкретній сфері громадського чи державного життя.

Краудсорсинг і краудфандинг розглядаються з точки зору міжлюдської взаємодії, яка базується на ініціативності, добровільності. Ядром змісту краудсорсингу є інтелектуальна взаємодія, співпраця поєднаних мережами носіїв знань, а осердям змісту краудфандингу є фінансова (матеріальна) взаємодія небайдужої громадськості. Учасники таких громадсько-політичних мереж переслідують не сепаратні, а спільні інтереси, вони обирають для їх досягнення кооперативні способи взаємодії.

Поява практик краудсорсингу та краудфандингу зумовлена активним розвитком мережевого (віртуального) комунітаризму. Краудфандингова чи краудсорсингова громадсько-політична мережа є механізмом залучення громадськості у процес прийняття суспільно-політичних рішень, розв'язання колективних проблем, способом накопичення та використання соціального капіталу конкретної спільноти.

У висновках до першого розділу визначається, що проблематика дисертації відзначається новизною та динамічністю, наукові розвідки щодо предмета дисертації лише започатковуються одночасно з стартом використання потенціалу краудсорсингу та краудфандингу у громадсько-політичному житті. Але наявна низка концепцій, які слугують основою для аналізу предмета дисертаційного дослідження (концепції публічної сфери, інтернет-солідарності, віртуальної демократії, відкритого співробітництва, політичного фандрайзингу та ін.).

Аргументовано доцільність використання мережевого підходу як теоретико-методологічної основи дисертації, позаяк він уможливує політологічний аналіз новітніх громадсько-політичних практик, якими є краудсорсинг і краудфандинг. Мережевий аналіз дозволяє структурувати моделі взаємодії між учасниками краудсорсингових і краудфандингових відносин.

У розділі 2 «Громадсько-політичний краудсорсинг: концептуалізація поняття, типологія, зарубіжний досвід», який складається з двох підрозділів, дано авторське визначення громадсько-політичного краудсорсингу, запропоновано його типологію, проаналізовано еволюцію становлення та сучасний світовий досвід застосування технології краудсорсингу у суспільно-політичному житті.

У підрозділі 2.1. «Громадсько-політичний краудсорсинг як концепт політичної науки: поняття, типологія» громадсько-політичний краудсорсинг визначено як колективне добровільне та безоплатне мережеве ініціативне співробітництво спільноти з некомерційних питань. Його суть полягає у відкритому обміні в просторі, за допомогою різноманітних комунікативних засобів. Основний напрямок – це просування поглядів громадськості щодо публічного життя. Громадсько-політичний краудсорсинг ефективний як механізм обговорення та прийняття рішень у проектах різного рівня та значення – від конструювання конституції держави до реалізації локальних проектів.

Основним актором громадсько-політичного краудсорсингу виступає мисляча небайдужа громадськість. Краудсорсинг реалізується в межах публічної сфери як відкритий, незалежний від влади простір взаємодії, у якому люди (громадськість, публіка) об'єднуються щодо певних суспільно важливих проблем та інноваційних підходів до їх розв'язку. Краудсорсинг є інструментом, наділеним потенціалом формування відповідальної й активної громадянської позиції. Поява краудсорсингу засвідчує активізацію соціально-політичного дискурсу завдяки його віртуалізації та використанню новітніх інформаційно-комунікативних технологій. Видами громадсько-політичного краудсорсингу визначено законодавчий, електоральний, революційний (протестний), антикорупційний, антикризовий, військовий, міграційний, муніципальний, медіа-краудсорсинг та ін.

У підрозділі 2.2. «Аналіз зарубіжного досвіду використання потенціалу краудсорсингу у громадсько-політичному житті» досліджується еволюція краудсорсингових практик, початком яких можна вважати британський досвід початку XVIII століття у винагородженні за кращу пропозицію достовірного способу визначення довготи для моряків.

Стартом сучасного варіанту краудсорсингу є 2001 рік, коли започатковано краудсорсинговий проект «Innocentive»; він зумів залучити понад 375 тис. осіб практично з усіх країн світу до обговорення понад 59 тис. проблем. Початком краудсорсингу саме у публічній політиці є створення у 2007 році під час гострої політичної кризи в Кенії інформаційної програми «Ушахіді» – системи менеджменту інформації, яка дозволила обробляти повідомлення з різних джерел і представляти отримані дані як географічну карту, де кожна подія пов'язувалася з певною географічною локацією. За кілька років із моменту виникнення «Ушахіді» її платформа використовувалася для десятків кризових ситуацій, які потребували складного моніторингу інформації (землетруси, масштабні лісові пожежі тощо).

У багатьох країнах укорінюється тенденція широкого використання краудсорсингу для організації діалогу та довготривалої взаємодії уряду з громадськістю, а також залучення креативної громадськості до розв'язання завдань державного та місцевого рівня. Найвідомішими краудсорсинговими платформами,

які реалізують проекти публічної політики, є: американські сервіси «Popvox», «Open Government Dialogue», «We the People», проект Гарвардського університету «LexPop»; британські проекти «ePetitions», «Comment on This»; фінська платформа «Open Ministry» та ін.

У висновках до другого розділу визначено, що доречність застосування громадсько-політичного краудсорсингу зумовлена: здатністю генерувати велику кількість нових ідей; цінністю цих ідей для цільової аудиторії, яка сама є їх генератором; відкритістю методології, яка створює прозору та демократичну систему обговорення. Водночас, недоліками громадсько-політичного краудсорсингу є інформаційний «шум», який часто генерують учасники мережевого спілкування; недостатня мотивованість учасників взаємодії, що впливає на якість обговорення.

Зарубіжний досвід демонструє, що основними напрямками застосування краудсорсингу у громадсько-політичному житті є: створення політичного профілю політика, його кампанії; участь громадськості у створенні дизайну державної символіки, грошової одиниці, емблеми знакової події; організація допомоги населенню в регіонах кризи; законопроектна робота; реалізація проектів «розумного міста» тощо.

У розділі 3 «Громадсько-політичний краудфандинг: поняття, сутність, види, досвід застосування», який складається з двох підрозділів, дано авторське визначення громадсько-політичного краудфандингу, визначено його види, проаналізовано світові та вітчизняні практики застосування.

У підрозділі 3.1. «Громадсько-політичний краудфандинг як практика співфінансування: поняття, сутність, види» громадсько-політичний краудфандинг – це колективна добровільна мережева співпраця громадськості. Її суть полягає у відкритому зборі фінансових і нефінансових ресурсів за допомогою різноманітних комунікативних засобів, з метою забезпечення соціально-корисного результату. Його перевагами як механізму реалізації суспільно-політичних проектів є: прозорість і демократичність самої процедури фінансування; часова оперативність у мобілізації ресурсів; створення мережевих механізмів суспільної взаємодії та ін.

У окремих дослідницьких підходах краудфандинг розглядається напрямок краудсорсингу. Автор розмежовує краудфандинг і краудсорсинг як два нові формати громадської взаємодії, визнаючи водночас їх спільну мережеву природу. Краудфандинг засвідчує появу суспільних фінансів, що базуються не на державних гарантіях чи статутному капіталі, а на громадській участі. Це найпрозоріша з можливих схема фінансування проектів.

Громадсько-політичний краудфандинг можна типологізувати за кількома критеріями: 1) за сферою життєдіяльності, яка потребує фінансування: електоральний, революційний (протестний), антикорупційний, міграційний, антикризовий, муніципальний та ін.; 2) за характером пожертви: фінансовий (грошовий), соціальний (негрошовий); 3) за винагородою, пропонованою краудінвестору: безоплатний (умовно безоплатний), з умовним поверненням. Також усі види громадсько-політичного краудфандингу можна розділити на дві групи залежно від того, яка складова (політична чи громадська) домінує у ньому: 1) із

домінантною політичною складовою (наприклад, електоральний, партійний); 2) із домінантною громадською складовою (наприклад, антикорупційний, міграційний).

У підрозділі 3.2. «Зарубіжний і вітчизняний досвід використання ресурсного потенціалу краудфандингу як форми громадсько-політичного активізму» звертається увага, що хоч термін «краудфандинг» з'явився у 2006 році (як і термін «краудсорсинг»), але практика колективного фінансування має давню історію: перші проекти стосувалися спорудження храмів та інших архітектурних споруд, утримання сиріт і безхатченків, ліквідації наслідки стихій тощо. Статуя Свободи, енциклопедія Д. Дідро та Д'Аламбера, храм Святого Сімейства у Барселоні та ін. фінансувалися спільнокоштом.

Сучасний етап розвитку краудфандингу пов'язаний із інтернет-технологіями, але початкові проекти (1997–1999 рр.) спрямовувалися не на громадсько-політичні проблеми, а на підтримку музикантів, кіноіндустрії, проект Вікіпедія і подібні. Після некомерційних культурних, соціальних проектів наступними (2003–2004 рр.) були краудфандингові бізнес-проекти, спрямовані на підтримку стартапів і локального підприємництва. Лише згодом (особливо після світової фінансової кризи 2008 р.) народне фінансування поширилося на політичну та громадську сфери.

Прикладами використання методу краудфандингу на пострадянському просторі є російські кампанії зі збору заходів на проект «РосПил» О. Навального, підтримку панк-рок-гурту «Pussy Riot» та «Маршу незгідних» тощо; їх особливістю було надходження абсолютної більшості акумульованих проектами коштів від небайдужих із-за кордону, а не зібрані у межах цієї держави.

В Україні громадсько-політичний краудфандинг лише стартує у розвитку. Потенціал механізму фандрайзингу використовується недостатньо. Серед вітчизняних краудфандингових платформ відзначимо «Спільнокошт» і «Українську Біржу Благодійності», окремі з проектів на яких можна вважати громадсько-політичними. Ставлення українців до народного фінансування політики (найперше, виборів) є доволі скептичне, насамперед, через припущення шахрайств і відсутність законодавчої бази краудфандингу. Натомість нематеріальний (соціальний) краудфандинг набуває популярності серед дедалі зростаючого прошарку інтернет-користувачів.

У висновках до третього розділу визначено, що як мережева взаємодія громадсько-політичний краудфандинг є новою філософією кооперації та солідарності. Його особливість у тому, що за допомогою цього механізму накопичений соціальними мережами соціальний капітал трансформується у капітал фінансовий, матеріальний. На відміну від бізнесу, у громадсько-політичному житті краудфандинг охоплює різні види матеріальної та нематеріальної підтримки, тобто має як грошовий, так і соціальний (негрошовий) формати. Культура спільнокошту формується, насамперед, завдяки інтернет-взаємодіям, але саме у сфері громадсько-політичної взаємодії цей канал комунікації не є виключним механізмом взаємодії.

У розділі 4 «Види громадсько-політичного краудсорсингу та краудфандингу» аналізуються окремі види краудсорингово-краудфандингових практик: електоральний, революційний (протестний), антикорупційний, військовий (воєнний), міграційний.

У підрозділі 4.1. «Електоральний краудсорсинг і краудфандинг» цей вид краудсорсингу розглядається як діяльність, спрямована на збір, обробку ідей виборців щодо найактуальніших проблем спільноти, організацію контролю громадськості за законністю перебігу усіх виборчих процедур, компонування інтерактивних карт порушень виборчого законодавства. Доцільно виділити не лише електоральний, але й пост-електоральний краудсорсинг, у межах якого здійснюється моніторинг виборчих «обіцянок», контролюється відповідальність народних обранців.

Електоральний краудфандинг розглянуто як спосіб залучення фінансових та інших ресурсів для організації виборчої кампанії. Колективне фінансування громадськістю маркує реальний рейтинг-підтримку кандидата (партії) серед виборців, уможливорює участь у кампанії та перемогу незалежних кандидатів.

У підрозділі 4.2. «Революційний (протестний) краудсорсинг і краудфандинг» цей вид краудсорсингу представлено як: 1) координаційний (відкриття «гарячих ліній», сервісів, координація розшуку зниклих осіб, документів, моніторинг переслідувань активістів, пересування силовиків і техніки, визначення потреб протестуючих тощо); 2) консультаційний (психологічна підтримка, юридичний супровід); 3) інформаційно-комунікаційний (ведення стрім-трансляцій, організація онлайн-телебачення, організація міжнародного супроводу подій, оперативне поширення інформації через соціальні мережі, організація віртуальних флешмобів, твітер-штормів, хештегування інформації); 4) безпековий (згрупування людей для добровільних патрулювань); 5) кіберкраудсорсинг (створення онлайн-спільнот для використання комп'ютерних мереж у політичних цілях (хактивізм), запобігання атакам на сайти опозиціонерів і мобільні «гарячі лінії» протестантів тощо); 6) духовно-мистецький (креативна підтримка духу протесту через живопис, музику, стріт-арт, перфоманси, інсталяції, гепенінги тощо).

Революційний (протестний) краудфандинг може мати формати: 1) фінансовий (грошова підтримка як через спеціалізовані плаформи, так і в інші способи); 2) матеріально-технічний (надання безоплатно тимчасового житла, транспортного засобу, одягу, їжі, медикаментів, карток поповнення мобільного зв'язку, зняття пароллю на wi-fi у місцях, близьких до проведення акцій тощо); 3) медіапідтримка (безоплатні переклади об'єктивної інформації для іноземних медіа, створення незалежних мультимедійних проектів, зйомка документальних фільмів про акції протесту тощо) та ін.

У підрозділі 4.3. «Антикорупційний краудсорсинг і краудфандинг» завданням цього виду краудсорсингу визначена діяльність громадськості у розробці та моніторингу політики боротьби з корупцією: створюються інтерактивні карти, на які наносяться місця хабарництва та розміри хабарів; розробляються антикорупційні нормативні законопроекти; запускаються краудсорсингові проекти для підвищення ознайомленості громадськості щодо тіньової діяльності політиків; аналізуються податкові декларації політиків; проводиться антикорупційна перевірка громадськістю кандидатів на високі державні посади; поширюється інформація, яка підвищує рівень нетолерантності громадян до корупції тощо.

Антикорупційний краудфандинг полягає в колективному фінансуванні антикорупційних розслідувань задля максимальної незалежності розслідувачів. Він фінансово уможлиблює потужне публічне обговорення проблем корупції (наприклад, проведення антикорупційних форумів).

У підрозділі 4.4. «Військовий (воєнний) краудсорсинг і краудфандинг» завданнями цього виду краудсорсингу визначено: організацію ресурсів для забезпечення: матеріальної допомоги військовим (харчі, амуніція, ліки; доставка необхідного адресатам); допомогу пораненим, військовим госпіталям; підтримку сімей учасників бойових дій (психологічна, реабілітаційна, гуманітарна); технічну допомогу (відновлення старих бойових машин, їх ремонт, удосконалення тощо). Вітчизняний військовий краудфандинг не обмежився класичними грошовими переказами в межах краудфандингових платформ, а запропонував низку оригінальних способів збору коштів – від «аукціонів побачень» до «водних» флешмобів із передачею естафети. Військовим краудсорсингом можна вважати й допомогу тим, хто не може самостійно покинути території бойових дій; організацію фахової психологічної допомоги військовим із посттравматичним синдромом; інформаційний краудсорсинг, пов'язаний, із оперативним оповіщенням про нагальні потреби армії й армійців, привернення уваги спільноти до неякісної роботи адміністративних армійських відомств, проявів корупції; «ІТ-краудсорсинг» у військовій сфері (розробка електронні планшети для артилеристів, автоматизація армійських систем зв'язку, проектування безпілотних літальних апаратів тощо).

У підрозділі 4.5. «Міграційний краудсорсинг і краудфандинг» завданнями цього виду краудсорсингу та краудфандингу визначено усебічну підтримку біженців. Український формат проявився у підтримці внутрішньо переміщених осіб. Міграційний краудфандинг полягає у: зборі коштів і предметів першої необхідності для біженців; мобілізація ресурсів для спорудження модульних містечок чи інші варіанти надання їм тимчасового притулку. У свою чергу міграційний краудсорсинг проявляється в організації служб сприяння працевлаштування біженців на новому місці, продовження здобуття ними освіти; перекваліфікація біженців; юридичні консультації; розшук членів розлучених у ході міграції сімей.

У висновках до четвертого розділу визначено, що проаналізовані види не складають вичерпний перелік можливих напрямків застосування краудфандингу та краудсорсингу. Серед них виділено антикризовий, муніципальний, медійний краудфандинг і краудсорсинг та ін. Усі з проаналізованих видів є інноваційними способами силами зацікавленої громадськості привернути увагу до соціально важливих питань та уможливити їх втілення.

У висновках автором сформульовано основні результати дослідження, наведено теоретичні узагальнення і запропоновано нове вирішення наукової проблеми – осмислення політологічного підходу до сутності громадсько-політичного краудсорсингу та краудфандингу.

Краудфандинг і краудсорсинг розглядаються політичною наукою як практичні форми публічної політики, завдяки яким підвищується рівень включеності громадян у політику. Вони є механізмами соціально-політичної взаємодії, у якій визначальним актором у процесах колективної реалізації суспільно

значимих проектів виступає громадськість. Це аргументує характеристику краудфандингу та краудсорсингу як новітніх громадсько-політичних форматів активізму. Означення краудсорсингу та краудфандингу як «громадсько-політичних» вказує на те, що: краудфандинговий чи краудсорсинговий проекти стосуються громадських проблем у політичній сфері суспільного життя; рушійною (але не єдиною) силою певного виду краудсорсингу чи краудфандингу є саме громадськість, а не інші політичні актори.

Мережевий підхід визначено теоретико-методологічною основою дисертації. За його допомогою можливий політологічний аналіз новітніх громадсько-політичних практик, якими є краудсорсинг і краудфандинг. Цей метод адаптивний для опису феномена самоорганізації громадсько-політичних акторів та їх взаємодії в процесі формування горизонтальних зв'язків у суспільстві. Громадсько-політична співпраця є мережевою взаємодією, а в системі видів мереж громадсько-політичні мережі є окремим видом, який, зазвичай, протиставляється мережам державної політики. Мережевий аналіз дозволяє структурувати моделі взаємодії між учасниками краудсорсингових і краудфандингових відносин.

Краудсорсинг і краудфандинг розглянуто не як виключно інтернет-взаємодію, а найважливішим є мережевий характер співпраці за збереження самостійності кожного учасника. Краудсорсинг і краудфандинг громадськості здійснюються не лише онлайн (в інтернет-просторі), але і в офлайн (у невіртуальному фізичному просторі). Ландшафтом краудсорсингово-краудфандингової активності є не лише інтернет-ресурси, але й інші комунікаційні майданчики. Краудсорсинг і краудфандинг є соціально-мережевими формами активізму на основі відкритих інновацій і масової співдії.

Громадсько-політичний краудсорсинг ефективний як механізм обговорення та прийняття рішень у проектах різного рівня та значення – від конструювання конституції держави до реалізації локальних проектів. Це новітній інструмент громадсько-політичного активізму та лобювання громадсько-політичних інтересів суспільства. Мисляча небайдужа громадськість є ключовим актором громадсько-політичного краудсорсингу. Краудсорсинг реалізується в межах публічної сфери як відкритий, незалежний від влади простір взаємодії, у якому люди (громадськість, публіка) об'єднуються щодо певних суспільно важливих проблем та інноваційних підходів до їх розв'язання. Краудсорсинг є інструментом, наділеним потенціалом формування відповідальної й активної громадянської позиції. Поява краудсорсингу засвідчує активізацію соціально-політичного дискурсу завдяки його віртуалізації та використання новітніх інформаційно-комунікативних технологій.

Краудсорсинг у сфері публічної політики консолідує й активізує у розв'язанні проблем «мережеве громадянське суспільство» (за Ю. Габермасом). Під впливом мережевих технологій формується відкритий простір, у якому створюються нові можливості розвитку громадянського суспільства, подолання особистісної ізоляції, нерозвиненості соціальних комунікацій. Краудсорсинг базується виключно на відкритому співробітництві, він є проявом інновацій у публічному управлінні.

Доречність застосування механізму краудсорсингу в політиці та громадсько-політичному житті зумовлена: здатністю генерувати велику кількість нових ідей;

цінністю цих ідей для цільової аудиторії, яка сама є їх генератором; відкритістю методології, яка створює прозору та демократичну систему обговорення. Громадсько-політичний краудсорсинг є масовим і ефективним викликом різним ієрархічним структурам; це виклик не революційний, а радше соціокультурний, який вивільняє громадянську енергію людей, спрямовуючи її на досягнення тих завдань, із якими усталені структури впоратися не можуть.

Як мережева взаємодія громадсько-політичний краудфандинг є новою філософією кооперації та солідарності. Відмінною рисою громадсько-політичного краудфандингу є те, що за допомогою його механізму накопичений соціальними мережами соціальний капітал трансформується у капітал фінансовий, матеріальний.

Особливість громадсько-політичного краудфандингу, на відміну від бізнес-краудфандингу, полягає у варіативності його форм, адже фінансова пожертва – це не виключний формат, а інтернет-платформа – не єдиний спосіб долучитися до реалізації суспільно значимої справи. Громадський краудфандинг включає різні види матеріальної та нематеріальної підтримки, яку може надати зацікавлена громадськість. Зокрема, соціальний (негрошовий) політичний краудфандинг працює, наприклад, у соціальних мережах, де поширенням інформації підтримуються активісти та їх дії. Не применшуючи комунікаційну роль Інтернету для розвитку громадсько-політичного краудфандингу, усе ж не стільки цей технічний канал комунікації, як наявність мережі, мережевої логіки взаємодії є визначальною для розвитку культури спільнокошту.

Видами громадсько-політичного краудсорсингу визначено: законодавчий, електоральний, революційний (протестний), антикорупційний, антикризовий, військовий, міграційний, муніципальний, медіа-краудсорсинг та ін. Видами громадсько-політичного краудфандингу визначено: 1) за сферою життєдіяльності, яка потребує фінансування (електоральний, революційний (протестний), антикорупційний, міграційний, антикризовий, муніципальний та ін.); 2) за характером пожертви (фінансовий (грошовий), соціальний (негрошовий)); 3) за винагородою, пропонованою краудінвестору: безоплатний (умовно безоплатний), із умовним поверненням.

Названі види краудсорсингу та краудфандингу не вичерпують усього спектру їх видів: законотворчий, антикризовий, муніципальний, медійний краудфандинг і краудсорсинг та інші доповнюють систему цих новітніх форм громадсько-політичного активізму.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Голка В. Є. Політичний краудфандинг : сутність, види, переваги використання / В. Є. Голка // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. – Сер. 22. «Політ. науки та методика викладання соц.-політ. дисциплін». – 2015. – Вип. 17. – С. 82–87.

2. Голка В. Є. Політичний краудсорсинг: технологія використання потенціалу громадськості / В. Є. Голка // Науковий часопис Національного

педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. – Сер. 22. «Політ. науки та методика викладання соц.-політ. дисциплін». – 2015. – Вип. 18. – С. 68–74.

3. Голка В. Є. Військовий краудфандинг і краудсорсинг : теоретико-методологічний і практичний виміри / В. Є. Голка // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. – Сер. 22. «Політ. науки та методика викладання соц.-політ. дисциплін». – 2016. – Вип. 19. – С. 78–83.

4. Голка В. Є. Революційний краудфандинг і краудсорсинг: аналіз джерел фінансування та нових форматів протестних акцій / В. Є. Голка // Панорама політологічних студій : наук. вісн. Рівнен. держ. гуманітарн. ун-ту. – 2016. – Вип. 14. – С. 32 – 38.

5. Golka V. Socio-political crowdfunding: World and Ukrainian experience / V. Golka // *Administrare Publică. Revistă metodico-științifică trimestrială*. – Chisinau. – 2016. – № 1 (89). – pp. 157–162.

6. Golka V. Technology of political crowdsourcing: world experience and step towards implementation in Ukraine / V. Golka // *European political and law discourse*. – 2016. – Vol. 3. – Issue 2. – С. 216–220.

7. Голка В. Є. Електоральний краудфандинг: світовий і вітчизняний досвід застосування / В. Є. Голка ; Матеріали міжн. наук.-практ. конф. (25-26 вересня 2015 р., м. Херсон) [«Історичні, соціологічні, політологічні науки: історія, сучасний стан та перспективи досліджень». – Херсон, 2015. – С. 64–66.

8. Голка В. Є. Політичний краудфандинг та форми його прояву у громадсько-політичній сфері / В. Є. Голка ; Матеріали міжн. наук.-практ. конф. (29 вересня 2015 р., м. Старобільськ) [Актуальні проблеми взаємодії громадянського суспільства і Збройних Сил України]. – Старобільськ : ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2015. – 117 с. – С. 18–19.

9. Голка В. Є. Потенціал краудфандингу як альтернативної форми фінансування політичних проєктів / В. Є. Голка : зб. тез наук.-практ. конф. (9–10 жовтня 2015 р., м. Київ) [«Актуальні питання суспільних наук: соціологія, політологія, філософія, історія»]. – К. : ГО «Київська наукова суспільствознавча організація», 2015. – С. 86–89.

10. Голка В. Є. Можливості застосування практик краудсорсингу у проєктах регіонального розвитку України / В. Є. Голка : Матеріали Першої міжн. наук.-практ. конф. (24–25 листопада 2015 р., м. Київ) [«Регіональна політика: законодавче регулювання та практична реалізація»]. – Київ – Тернопіль : Астон, 2015. – С. 206–210.

11. Голка В. Є. Political crowdsourcing: step towards implementation in Ukraine / В. Є. Голка : Матеріали всеукр. наук.-практ. конф. (13 лютого 2016 р., м. Одеса) [«Сучасна українська держава: вектори розвитку та шляхи мобілізації ресурсів»]. – Одеса. – 2016. – С. 23–25.

12. Голка В. Є. Військовий краудфандинг як формат громадської самоорганізації (на прикладі України 2014–2016 рр.) / В. Є. Голка : Матеріали міжн. наук.-практ. конф. (22–23 квітня 2016 р., м. Миколаїв) [«Чорноморське регіональне співробітництво в контексті процесів європейської інтеграції»]. – Миколаїв. – 2016.

– С. 93–95.

АНОТАЦІЯ

Голка В. Є. Громадсько-політичний краудсорсинг і краудфандинг як новітні форми політичного активізму. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.02 – політичні інститути та процеси. – Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Одеса, 2016.

Досліджуються громадсько-політичний краудсорсинг і краудфандинг як новітні діалогічні форми політичного активізму. Запропоновані авторські підходи до визначення понять «громадсько-політичний краудсорсинг» і «громадсько-політичний краудфандинг», екстрапольовано їх на політичну сферу. Аргументовано застосування мережевого підходу для дослідження громадсько-політичного краудсорсингу та краудфандингу. Краудфандинг і краудсорсинг аналізуються як новітні мережеві форми соціально-політичної взаємодії громадськості. Громадсько-політичний краудсорсинг характеризується як практика відкритого співробітництва на прикладі вітчизняного та зарубіжного досвіду. Обґрунтовано, що громадсько-політичний краудфандинг є механізмом прозорого соціального співфінансування на основі філософії кооперації та солідарності. Запропоновано авторську типологію громадсько-політичного краудсорсингу та краудфандингу, охарактеризовано основні виділені типи.

Ключові слова: громадсько-політичний краудсорсинг, громадсько-політичний краудфандинг, політична активність, політичний активізм, мережевий підхід, відкрите співробітництво, громадянське суспільство, держава, інформаційні технології.

АННОТАЦИЯ

Голка В. Е. Общественно-политический краудсорсинг и краудфандинг как новейшие формы политического активизма. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание научной степени кандидата политических наук по специальности 23.00.02 – политические институты и процессы. – Государственное заведение «Южноукраинский национальный педагогический университет имени К. Д. Ушинского», Одесса, 2016.

Исследуются общественно-политический краудсорсинг и краудфандинг как новейшие диалогические формы политического активизма. Предложены авторские подходы к определению понятий «общественно-политический краудсорсинг» и «общественно-политический краудфандинг». Аргументировано применение сетевого подхода для исследования общественно-политического краудсорсинга и краудфандинга. Краудфандинг и краудсорсинг анализируются как новейшие сетевые формы социально-политического взаимодействия социума. Общественно-

политический краудсорсинг характеризуется как практика открытого сотрудничества на примере отечественного и зарубежного опыта. Обосновано, что общественно-политический краудфандинг является механизмом открытого социального финансирования на основе философии кооперации и солидарности. Предложена авторская типология общественно-политического краудсорсинга и краудфандинга, охарактеризованы основные из типы.

Ключевые слова: общественно-политический краудсорсинг, общественно-политический краудфандинг, политическая активность, политический активизм, сетевой подход, открытое сотрудничество, гражданское общество, государство, информационные технологии.

SUMMARY

Golka V. Socio-political crowdsourcing and crowdfunding as the modern forms of political activism. – Manuscript.

Thesis to obtain the scientific degree of Candidate of Political Science after specialty 23.00.02 – political institutions and processes. – South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky, Odessa, 2016.

Socio-political crowdsourcing and crowdfunding are researched as the modern dialogical forms of political. Authorial approaches to the definition of “socio-political crowdsourcing” and “socio-political crowdfunding” are proposed, they are extrapolated into the political sphere. The socio-political crowdsourcing is defined as a collective (polysubjective) voluntary and mostly unpaid initiative network cooperation of the general public on non-commercial issues, which consists of open exchange in the space, which is not limited by the borders, using a variety of communication tools (mostly internet resources), aimed at promoting the views of the society on public issues. Socio-political crowdfunding is defined as a collective (polysubjective) voluntary network cooperation of the general public, which consists of raising financial and non-financial resources using various communication tools (mostly internet tools), aimed at providing socially useful results.

The following common features of crowdsourcing and crowdfunding as the modern forms of socio-political activism have been defined: voluntariness and gratuitousness of the proactive participation; existence of the common interests among the participants of network cooperation, which are achieved in cooperative way; dependence on the level of trust of the network members; volatility of the independent members; mostly short-time existence of the network; lack of hierarchic relationship between the actors, horizontal relationships between them; readiness to exchange resources etc.

Crowdfunding and crowdsourcing are considered to be the practical forms of public policy, which help to increase the level of citizens' involvement in politics. They are mechanisms of socio-political interaction, in which the general public serves as the determining actor in the process of collective implementation of socially significant projects. The designation of crowdsourcing and crowdfunding as “socio-political” indicated that: the crowdfunding or crowdsourcing projects are related to the social problems in the political sphere of public life; the driving force (but not the only one) of a

certain type of crowdsourcing or crowdfunding is the society rather than other political actors. The socio-political crowdsourcing and crowdfunding is based on the lack of material benefit, they are unselfish actions of the network members for the benefit of the community.

The idea of socio-political networks as a variety of political ones has been further developed in the work. It is highlighted that, unlike the networks of state policy, the potential of the society is shown through the socio-political networks, which leads to the transition to public policy, where the politically active part of the civic society takes on the responsibility. The use of network approach to the study of socio-political crowdsourcing and crowdfunding is grounded. Crowdfunding and crowdsourcing are analyzed as the modern network forms of the socio-political interaction of the society. The socio-political crowdsourcing is characterized as the practice of open cooperation on the example of national and international experiences. It is substantiated that the socio-political crowdfunding is a mechanism of transparent social co-financing based on the philosophy of cooperation and solidarity.

Crowdsourcing and crowdfunding are considered not only as online cooperation, the network character of the cooperation preserving the relative independence of each participant is emphasized. Crowdsourcing and crowdfunding are carried out by the general public not only online (in the internet space), but also offline (in the non-virtual physical space). The landscape of the crowdsourcing and crowdfunding activity consists not only of internet resources, but also of other communication platforms. Crowdsourcing and crowdfunding are manifestations of open innovations and mass cooperation.

The following types of socio-political crowdsourcing are specified: legislative, electoral, revolutionary (protest), anti-corruption, anti-crisis, military, migration, municipal, media-crowdsourcing etc. The specific types of socio-political crowdfunding are: 1) by the sphere of life which requires financing (electoral, revolutionary (protest), anti-corruption, migration, anti-crisis, municipal, legislative, media etc.); 2) by the nature of donation (financial (monetary), social (non-monetary)), 3) by the reward offered to the crowdfunder (unpaid (conditionally unpaid), with conditional repayment).

Key words: socio-political crowdsourcing, socio-political crowdfunding, political activity, political activism, network approach, open cooperation, civil society, government, information technology.